

Ciència, tecnologia i medicina a les places: Governabilitats, apoderaments i resistències

CICLE INTERMITENT

Les places i carrers d'arreu són espais on es projecten inquietuds, malestars i projectes polítics (*). Com no podia ser d'altra manera, també han estat testimoni de les manifestacions d'incomoditat i de rebuig a discursos científics i a polítiques tecnològiques que vertebraven el món que ens envolta, i a nosaltres mateixes. Per posar només alguns exemples que ens toquen de prop: els casos dels cementiris nuclears, del Pla Hidrològic Nacional, els organismes modificats genèticament, la despesa militar, la privatització de la recerca, la patologització de la transsexualitat, i la línia de Molt Alta Tensió (hi ha a dia d'avui – 25/05/2017 – sis persones imputades en processos judicials per a oposar-s'hi).

Les places han vist com diversos moviments socials i col·lectius han contestat aquestes polítiques amb sabers i pràctiques pròpies, en diàleg i en confrontació amb l'acadèmia: places en què es crea, es produeix i s'auto-regula coneixement, es qüestionen experteses i se'n creen d'altres. És el que en anglès anomenen “lay expertise”. Reconeguts historiadors i sociòlogues com Steven Epstein, Jean-Paul Gaudellière, Brian Wynne i Sheila Jasanoff han estudiat la creació d'aquestes experteses *altres*, per exemple, en relació a la SIDA, al càncer de mama, els organismes transgènics o les tecnologies nuclears. Però els casos es poden traslladar a tota lluita en què la ciència i la tecnologia hi juguen un paper central.

En aquests processos es posa de manifest un fet que la història de la ciència ha estudiat els darrers anys: com la producció i la regulació del coneixement tecnocientífic és un procés profundament social, polític i, per tant, conflictiu. A més, conèixer i reconèixer que les resistències formen part de la construcció social de la ciència i la tecnologia és fonamental, tal i com han posat de manifest diferents autors, com Martin Bauer, de la London School of Economics. Altres, fins i tot, han anat més enllà: l'historiador de la tecnologia del King's College David Edgerton va exposar a *Nature* com sense oposició a la majoria d'idees, innovacions i invencions no hi ha possibilitat de progrés tecnològic.

El cicle intermitent ‘Ciència, tecnologia i medicina a les places: governabilitats, apoderaments i resistències’, en el marc dels Col·loquis de la SCHCT, té com a objectiu ser un espai horitzontal de diàleg i reflexió compartida entre sabers subalterns i activismes acadèmics. L'objectiu, doncs, no és confrontar els discursos dels experts científics acadèmics amb el dels experts profans activistes, sinó potenciar xarxes entre persones implicades en moviments socials de base que posen l'expertesa científica al centre de les seves problemàtiques i historiadors/res amb sensibilitat i/o *engagement* amb aquelles problemàtiques.

La hipòtesi que ens mou és que pot ser fèrtil que persones activistes i acadèmics ens escoltem mútuament. Per a les persones implicades en moviments socials i col·lectius, potser la història de la ciència pot aportar eines per analitzar la construcció paral·lela dels sabers i dels poders, així com la co-evolució de l'autoritat científica i de l'autoritat en altres dominis. Per als historiadors i historiadores, el diàleg amb participants en moviments de base pot donar claus per a superar narratives estàndards del passat i de la ciència, i per a pensar qüestions candents de la disciplina els últims temps. El cicle proposa debatre noves perspectives i temàtiques de la història de la ciència i la tecnologia que poden ser útils més enllà de l'esfera acadèmica i institucional; per exemple, les formes col·lectives de producció i regulació científica, la construcció de la ignorància, el secret científic, els experts i els experts-profans, els públics i els no-públics de la tecnociència, les atmosferes tòxiques, la gestió del risc, els paisatges científics o paisatges-laboratori, les relacions entre ciència, política i violència, i les anomenades *citizen science*, *civic science* i *street science* (vegeu bibliografia).

Manifestants contra els transgènics i el glisofat a la Plaça Sant Jaume (en el marc de la March Against Monsanto, 23/05/2015)

El cicle està concebut com un cicle permanent però intermitent, amb la programació d'una sessió anual (la programació, de fet, no s'ha volgut projectar més enllà d'un curs degut al fet que es vol prioritzar les temàtiques d'actualitat i de rebel·lia que es debaten a les places de Barcelona). El cicle pretén vehicular-se especialment a través dels idiomes català o castellà, si bé no en queden exclòsos altres, és clar. L'anglès i el francès, llengües disciplinàries preferents a nivell internacional, es provaran d'evitar per tal de minimitzar l'exclusió social que sovint genera el llenguatge expert i facilitar la circulació de sabers amb llengües més comuns que s'usen a les places. Alhora, certa iconoclàstia acadèmica i la presència de ponents de contextos més propers que sàpiguen parlar aquestes llengües podrien servir d'incentiu per a invocar la importància política de la història local i la memòria col·lectiva, per a trencar les concepcions centre-perifèria tant a nivell històric com historiogràfic, i per a crear xarxes d'intervenció.

En definitiva, les sessions del cicle pretenen crear un espai de trobada, d'intercanvi i de contacte, per a què activistes i acadèmics/ques descobreixin afinitats, permeïn fronteres físiques i disciplinàries per afrontar realitats i problemes dels nostres

entorns, i teixeixin relacions de saber basades en la cura, la diversió, l'horitzontalitat i la cooperació. Poden les investigacions en història de la ciència i la tecnologia aportar mitjans per a les propostes d'emancipació i autonomia que habiten el carrer? Podem crear processos *peer-to-peer* més enllà dels nostres *peer-reviewers*?

“Babylon heute” (1979), de Pierre Brauchli
(reproduït a *Userda. Revista Ecològica de Catalunya*, número especial, 1981)

Fins el 2018, les discussions han tractat sobre la normativització de gènere i la transsexualitat (Institut d'Estudis Catalans, 2012), sobre la vigència de les velles tecnologies de control de l'espai i l'anti-especisme (Ateneu Anarquista del Poblesec, 2014), sobre les resistències als aliments transgènics (Institut d'Estudis Catalans, 2017) i sobre la llarga trajectòria de les lluites anti-nuclears (Institut d'Estudis Catalans, 2018). El cicle es va inaugurar el 2012 amb una sessió sobre ciència i transsexualitat, en la que van participar la historiadora de la ciència Rosa Medina, activistes trans i membres del col·lectiu Octubre Trans i Stop-Pathologization (veure “Sessió 1. Transsexualitat i transciència”). La segona sessió, el 2014, va centrar-se en la circulació global del filferro espinós i la imbricació entre la història animal i la humana. Es va presentar el llibre *Alambre de púas: una ecología de la modernidad*, de l'historiador Reviel Netz, seguit d'un debat amb persones lligades a grups anti-especistes (veure “Sessió 2. De filferros, corretges i cadenes”). La tercera sessió, sobre les resistències als aliments transgènics, va tenir lloc el 2016, i va reunir a membres del Movimiento Campesino de Santiago del Estero (Via Campesina, Argentina) i de la Plataforma Transgènics Fora amb els investigadors

especialistes en neo-luddisme estatunidenc i moviments biohackers, Asa Ekengren i Laura Benítez, respectivament (veure “Sessió 3. Del debat científic a l'acció directa”). L'última sessió va abordar la llarga doble trajectòria de desplegament nuclear i de contestació anti-nuclear que va tenir el seu auge al voltant de la caiguda del franquisme i de l'inici del règim polític que el succeí el 1977, i que ha tornat a reviscolar arrel de la nova promesa de “remei tecnològic” al canvi climàtic i del programa governamental de construcció de cementiris nuclears, amb la intenció de preguntar-se què pot aportar la memòria i la història al debat actual (veure “Sessió 4. L'Àtom a la Plaça”).

Sobre les dues primeres sessions han sortit ressenyes publicades a les revistes *Ecología Política. Cuadernos de Debate Internacional*, 49 (monogràfic “Soberanía Local”) (2015), p. 130-132 (http://www.ecologiapolitica.info/novaweb2/wp-content/uploads/2015/08/049_Valentines_2015.pdf), i *Afers. Fulls de Recerca i Pensament*, 31 (84) (2016), 505-514. Les ressenyes del tercera i quarta sessió encara no estan publicades.

(*) Aquest cicle, originalment anomenat «Ciència, tecnologia i medicina a la plaça Sant Jaume» va sorgir de la tensió entre el silenci de l'escriptura d'una tesi doctoral i el bullici de la plaça Tahrir de El Caire durant l'anomenada Primavera Àrab, icona de la fragmentació del poder de la oligarquia de Hosni Mubarak. Aquí i allà, avui i ahir, a les places s'han trobat les forces que aspiren a fer-se amb el poder (o a desfer-se'n d'ell) i les forces que l'ostenten. Les places Azadi a Teheran, De las tres Culturas a Mèxic D.F. o Tiannanmen a Pequín havien estat altres exemples d'espais simbòlics preferents des d'on projectar inquietuds, malestars i projectes polítics. Pel cas de Barcelona, abans dels fets de maig de 2011, la plaça Sant Jaume era el més representatiu d'aquests espais. Circumdada pels immobles simbòlics dels poders locals i nacionals (Ajuntament de Barcelona i Generalitat de Catalunya), ha estat (i és encara) ocupada diàriament o setmanalment per grups socials heterogenis que volen palesar la seva veu, que neguen la delegació de tot allò públic a les forces hegemòniques, i que en molts casos volen re-prendre el control sobre les seves vides. En particular, des del que va ser el primer Fòrum de l'antiga Barcino, tecnopolítiques públiques i privades han estat contestades des de moviments socials i col·lectius mitjançant el diàleg amb sabers i pràctiques acadèmiques.

El cicle no vol ser una pancarta ni un megàfon de cap manifestació a la plaça, ni vol determinar-ne el recorregut ni el discurs: el cicle tan sols vol esdevenir una petita plaça.

Jaume Valentines Álvarez (CIUHCT-UNL)
Jaume Sastre Juan (CIUHCT-UL)

Bibliografia sumària

Bauer, Martin (ed.) (1995), *Resistance to New Technology: Nuclear Power, Information Technology and Biotechnology*, Cambridge: Cambridge University Press.

Callon, Michel (1999), "The Role of Lay People in the Production and Dissemination of Scientific Knowledge", *Science Technology Society*, 4 (1), p. 81-94.

Corburn, Jason (2005), *Street Science. Community Knowledge and Environmental Health Justice*, Cambridge, Massachusetts, The MIT Press.

Edgerton, David (2011), "In praise of Luddism", *Nature*, 471 (7336), p. 27-29.

Epstein, Steven (1995), "The Construction of Lay Expertise: AIDS Activism and the Forging of Credibility in the Reform of Clinical Trials", *Science, Technology & Human Values*, 20 (4), Special Issue: Constructivist Perspectives on Medical Work: Medical Practices and Science and Technology Studies (Autumn), p. 408-437.

Ezrahi, Yaron (1990), *The Descent of Icarus: Science and the Transformation of Contemporary Democracy*, Cambridge, MA, Harvard University Press.

Fressoz, Jean-Baptiste (2012), *L'Apocalypse joyeuse. Une histoire du risque technologique*, Paris, Seuil.

Irwin, Alan (1995), *Citizen science: a study of people, expertise and sustainable development*, London, Routledge.

Jasanoff, Sheila (1997), "Civilisation and madness: the great BSE scare of 1996", *Public Understanding of Science*, 6, p.221-232.

Jasanoff, Sheila (2006), "Biotechnology and Empire: the Global Power of Seeds and Science", *Osiris*, 21, p. 273-292.

Gaudillière, Jean-Paul (2006) "Globalization and Regulation in the Biotech World. The Transatlantic Debate over Cancer Genes and Genetically Modified Crops", *Osiris*, 21 (Global Power Knowledge. Science and Technology in International Affairs), p. 251-272.

Hausman, Bernice L. (1995), *Changing Sex: Transsexualism, Technology, and the Idea of Gender*, Duke University Press, Durham.

Markowitz, Gerald; Rosner, David (2014), *Lead wars. The politics of science and the fate of America's children*, Berkeley, University of California Press.

McCormick, Sabrina (2009), *Mobilizing Science: Movements, Participation, and the Remaking of Knowledge*. Philadelphia: Temple University Press.

Proctor, Robert N.; Schiebinger, Londa (2008), *Agnology: the making and unmaking of ignorance*, Stanford, California, Stanford University Press.

Schot, Johan e Arie Rip (1997), "The past and future of constructive technology assessment", *Technological Forecasting and Social Change*, 54, no. 2, p. 251-268.

Wynne, Brian (1996), "May the sheep safely graze? A reflexive view of the expert-lay knowledge divide", Scott Lash, Bronislaw Szerszynski i Brian Wynne (eds.), *Risk, Environment and Modernity: towards a New Ecology*, London, Sage, p. 44-83.